

1 Mayıs'ın Tarihçesi

1880'li yıllar, ağırlıklı olarak kol emeğinin kullanıldığı ve çalışma şartlarının çok kötü olduğu yıllardı. Küçük çocukların karın tokluğuna çalıştırılması ve 14-15 saate kadar varan iş günleri söz konusuydu.

şirketler eşi görülmemiş bir hızla büyürken, işçiler, işyeri güvenliği, sağlık koşulları, örgütlenme ve grev gibi en temel haklarını dahi tanımayan bir siyasi ve hukuki sistem ile karşı karşıydılar.

1881 yılında yarım milyon işçiyi temsilen kurulan Örgütlü Meslek ve Emek Birlikleri Federasyonu "8 saatlik iş günü" mücadelesini ülke geneline yaymak ve işçilerin kararlılıklarını göstermek amacıyla mücadeleyi yükseltti..

ABD'nin şikago kentinde 40 bin tekstil işçisinin gerçekleştirdiği eylem kanla bastırıldı. Aynı kentte, bir fabrikada 8 saatlik işgünü için greve çıkan 1400 işçi işten atıldı. Aynı tarihlerde greve çıkanlara ateş açıldı ve 4 işçi yaşamını yitirdi.

Saldırıları, mücadele ateşini söndürmedi, aksine körükledi. ABD ve Kanada'da sendikalar ve diğer örgütlerin yükselttiği mücadele sonucu 1 Mayıs 1886'da yaklaşık 350 bin işçi greve çıktı.

Tarih işçi sınıfının böylesine örgütlü ve kararlı tepkisine ilk kez tanık oluyordu. Tüm ülkede yaşam durdu. işçiler üretimden gelen güçlerini kullanıyordu.

İşçilerin bu topyekün isyanı, işverenlerin tepkisini çekti. Chicago'da greve çıkan 40 bin işçinin eylemini bastırmak için, saldırılar düzenlendi. İşverenler grev kırmak için sokak çeteleriyle anlaştı. Sokak çeteleri bir taraftan işçilere saldırıyor, bir taraftan da grev kırıcılığı yapıyordu. Grevci işçilerle sokak çeteleri arasında çıkan kavga sırasında, polis işçilerin üzerine ateş açması sonucu 4 işçi yaşamını yitirdi.

Hükümet ve işverenler, işçi eylemini kolay kolay içlerine sindiremiyordu. 1 Mayıs sonrası işten atmalar, baskılar yoğunlaştı. Olaylara neden oldukları gerekçesiyle 8 işçi hakkında idam istemiyle dava açıldı.

işçiler idam cezasına çarptırıldı. Dört yiğit işçi önderi Albert PERSONS, Adolph FISCHER, George ENGEL ve August SPIES, 1 Mayıs 1886 yılında 8 saatlik iş günü mücadelesinde önderlik yaptıkları için idam edildi.

Albert PERSONS isimli işçi, özür dileme şartıyla affedileceğinin söylenmesi üzerine, mahkeme heyetinin karşısında tarihe geçecek sözlerini söyledi:

"Bütün dünya biliyor suçsuz olduğumu. Eğer asılırsam canı olduğumdan değil, emekçi olduğumdan asılacağım."

işçi önderlerinin cenaze törenine yüz binlerce insan katıldı. ABD'de yaşanan bu olaylar uluslararası işçi örgütlerini harekete geçirdi. II. Enternasyonal 1889'da Paris'te düzenlediği kongrede, Amerikan işçilerinin mücadelesini desteklemek amacıyla dünya çapında gösteriler düzenledi. 1890'dan başlamak üzere 1 Mayıs'ı da, "Uluslararası Birlik, Mücadele ve Dayanışma Günü" olarak kabul etti.

Türkiye'de 1 Mayıslar

işçi sınıfının ilk olarak 1890'da büyük bir mitingle kutlamaya başladığı "birlik, mücadele ve dayanışma günü", izleyen yıllarda, tüm ülkelerde coşkulu kutlamalara, büyük mitinglere sahne oldu..

Ama Türkiye'de, uzun yıllar yasaklandı... 1 Mayıs öncesi günlerde aydınlar, sendika yöneticileri, işçiler göz altına alındı...

Bu yıl yapılacak etkinliklere gelecek sayımızda ayrıntılarıyla yer vereceğimizi belirterek geçmişe dönelim ve Türkiye'de 1 Mayısılara bir göz atalım.

ilk 1 Mayıslar

Anadolu'da 1 Mayıs ilk kez Osmanlı döneminde 1905 yılında İzmir'de kutlandı. İstanbul'da ilk kez 1 Mayıs kutlaması 1910'da yapıldı.

1920 1 Mayıs'ında işgal idaresinin ve Osmanlı hükümetinin yoğun baskılarına karşın 1 Mayıs işçi Bayramı olarak kutlandı. İşçiler Haliçten başlayarak Karaköy üzerinden Beyoğlu'na kadar bir yürüyüş yaptılar ve "Bağımsız Türkiye" yazılı bir pankart taşıdılar.

1921'in 1 Mayıs'ında İstanbul'un hemen tüm işçileri, özellikle Şirket-i Hayriye, Seyrû Sefain, Haliç İdaresi ve Tramvay Şirketi çalışanları 1 Mayıs'ı kutladılar.

1923 1 Mayıs'ında çok sayıda yerli ve yabancı işletmede çalışan işçiler greve çıktı. İşçi taleplerinin arasında, "yabancı şirketlere el konulması, 1 Mayıs'ın resmen işçi bayramı olarak tanınması, sekiz saatlik işgünü, hafta tatili, serbest sendika ve grev hakkı" vardı ve birçok işçi tutuklandı.

Cumhuriyet Sonrası

1924 1 Mayıs'ını "İşçi Bayramı" olarak kutlayan işçilerin bu eylemi engellenmek istendi. Sekiz saatlik işgünü için bildiri dağıtan birçok işçi tutuklandı.

1925 yılında çıkarılan Takrir-i Sükun Kanunu sonrasında kutlamalara izin verilmedi ve 1935 yılına kadar hemen hemen her yıl ancak gizli kutlanabildi.

1 Mayıs'ın bundan sonraki tarihi "yasak" larla yazıldı. 1935 yılında çıkarılan "Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun" adıyla çıkarılan düzenleme ile "Bahar ve Çiçek Bayramı" olarak genel tatil günlerine dahil edildi.

27 Mayıs 1960' dan sonra da "yasaklar" yaşandı. Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu'nun kabul tarihi olan 24 Temmuz, işçi sınıfına 1 Mayıs'ın yerine bayram olarak dayatıldı. Ancak bu girişimlerin hepsi, kararlı mücadeleler sonucu geri döndü.

Görkemli 1 Mayıslar

En kitlesel 1 Mayıs, 1976'da kutlandı. Bu miting DİSK'in öncülüğünde ve Taksim Meydanı'nda yapıldı. O gün Taksim Meydanı'nı 400 bin emekçi doldurdu.

Bu yüzden 1977 yılındaki gösterilerin daha bir görkemli kutlanmasından tedirgin olan kesimler bulunmaktaydı... Ama herşeye rağmen Taksim Alanı'na beşyüzbin emekçinin akması engellenemedi... Saat 14.30'da başlayacak olan kutlamalar için alan, sabahın erken saatlerinde itibaren dolmaya başladı. İşçiler, emekçiler, öğrenciler, kadınlar, çocuklar... bayramlarına sahip çıkmış, coşkularını donanmış ve alanları özgür ruhlarıyla doldurmaya

başlamıştı. Taksim alanında, iğne atsan yere düşmeyecek bir katılım vardı. Dönemin DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler'in konuşmasının sonlarına doğru çevredeki binalardan halkın üzerine ateş açıldı. Yaşanan paniğin ardından 37 insanımız yaşamını yitirdi ve 200'den fazla yaralı vardı.

1978 yılında, önceki yıl yitirilen 37 insanın acısını içinde yaşayan yüzbinler yine Taksim Alanı'ndaydı...

1979 yılında Sıkıyönetim Komutanlığı İstanbul'da mitinge izin vermedi. İzmir Konak Meydanı'nda kutlandı.

80 sonrası

12 Eylül Askeri darbesinin yasaklar zincirinde 1 Mayıs da yer alıyordu. Böylece yeni bir yasaklı dönem başladı. Ama tüm yasaklara rağmen; kısa süreli iş bırakmalar, bayramlaşmalar ve bildiri dağıtılması gibi etkinliklerle, bu onurlu günün anısının belleklerden silinmesine izin verilmedi...

1987: 7 yıllık aradan sonra sendikalar öncülüğünde bazı milletvekilleri, aydın, sanatçı ve bilim adamları ile birlikte yaklaşık 1000 kişilik bir grup Taksim Anıtı'na 1 Mayıs şehitlerini anmak üzere çelenk bırakmak istediler. Polis sadece milletvekillerinin araçla anıta ulaşmasına izin verdi.

1989: Taksim'de biraraya gelen kitleye saldırıldı. Mehmet Akif Dalcı isimli bir işçi yaşamını yitirdi.

1990: Yine Taksim'e yürümek isteyenlere izin verilmedi. Çıkan çatışmada İTÜ Öğrencisi Gülay Beceren felç oldu.

1996: 1980 sonrasının en kitlesel mitingi gerçekleştirildi. Kadıköy'ü dolduran yaklaşık 150 bin insan toplandı ama yine açılan ateş sonrası 3 kişi yaşamını kaybetti.

ızleyen yıllarda da emekçiler ve emek dostları, Kadıköy ve ardından şişli Abide-i Hürriyet Meydanında, kitlesel katılımlarla yapılan kutlamalarda, bayramlaştılar, taleplerini dile getirdiler...

(Birleşik Metal-ış Dergisi, Sayı 2'den)